

Zondag 27 oktober 1918. Ik had een trip gemaakt naar Dikkebus, Voormezele, Sint-Elooi, Wambekemolen en verder naar Mesen, Wijtschate, Vierstrate, naar Ieper en dan nog naar Watou. Op Dikkebus gekomen, was ik verwonderd van hier niets meer te vinden. Alles was weg. Gelukkig zag ik nog enkele restanten van de kerkmuren staan. Dan ben ik gegaan naar de hofstede van Emile Vandenbroecke. Het gebouw stond nog gedeeltelijk recht maar alle pannen waren verdwenen van het dak en de plaatsen stonden vol met vaderlandzakjes die gediend hadden voor de officieren of generaals. Ik durfde er niet binnengaan, het was er te donker.

Alle velden rondom waren omgewoeld van de bommenputten. Ik ben dan maar naar de hofstede van Hector Vermeersch gestapt. Ook daar was niets meer terug te vinden. Toch zag ik nog twee flarden van muren uit de grond steken. Maar het mocht gezegd worden, alles was hier weggemaaid, elk hofstede en elk kasteel. En dan Voormezele! Ik was op het dorp zonder dat ik het besepte. Eerst en vooral geweest tot bij de hofstede van Emile. Alles was er weg en de machine lag ondersteboven. Op de molenwal zag ik nog enkele stukken van zijn molenroeden en klauwijzer. In de molenwal stonden nogal veel Duitse abri's, maar van een huis of een schuur was geen sprake. Van molenstenen evenmin.

Dan maar gegaan naar Voormezele-plaats. Ik trof er geen huis en geen kerk meer aan. Toch nog twee zerken gezien, die van Louis Deltombe en Petrus Devos. Maar men mocht echt niet zeggen dat hier ooit huizen gestaan hadden. Ik vertrok nu naar Sint-Elooi. Ook hier was alles weg. Zelfs de gewitte molenwal die bij Ingelaere's stond, was weg. Al de wegen waren verlegd. Ik dacht dat ik de baan opging van Wijtschate, maar het was de route naar Waasten. Ik verkende me pas toen ik aankwam bij hofstede Hiele. Er stond daar nog een staak recht met een plank 'Ferme Hiele' en dus wist ik meteen dat ik op de baan naar Waasten aan het stappen was. Op mijn weg had ik niets meer gezien van hofsteden of huizen. Toch herkende ik nog dat de route van de Oosttaverne naar Wijtschate liep.

Gearriveerd bij Braem's molen zag ik nog de molenwal en ook nog enkele stukken ijzer van de molen, onderdelen van zijn motor en nog een deel van de cilinder van het machinekot, maar geen molensteen meer. En dan ben ik naar Mesen getrokken. Mijn ogen waren te klein om te zien waar het stadje gelegen had en toch moest ik bekennen dat ik wel degelijk in Mesen was. De Duitsers hadden hier veel abri's gemaakt in de huizen maar alles was in stukken geschoten. Er was daar alleen nog maar een hoop stenen, keien en land te zien. En dan ben ik gaan kijken naar Charles' molen en daar kreeg ik net hetzelfde spel te zien als te Braems. Enige stukken van molenroeden, de molensteen onvindbaar, geen huis, veel abri's in de molenwal en ook in de woning. Er moesten duizenden obussen neergekomen zijn op en rond het hof.

Daarna bracht ik nog een bezoek aan Emile Vandevyver. Ook weer hetzelfde om te zien, maar hier dan toch twee molenstenen en nog stukken van zijn motor. Dan ben ik naar Wijtschate gegaan. Alles was er weg. Geen huizen meer, zelfs geen stukken ervan, de kerk,

alles weg. Ik ging kijken waar de kerk gestaan had. Een stuk zerk stak omhoog in een bomput, er moesten hier miljoenen obussen neergeploft zijn op Wijtschate. Daarna naar Vierstrate dat ook al hetzelfde lot had ondergaan. Geen molen meer, geen herberg, geen brouwerij was er te zien.

Ik vertrok nu naar Ieper, zo een schone stad, maar meer dan enige stukken van muren en kerken had ik niet gezien, alles was een hoop steenpuin. De Grote Markt was van de helft verminderd. Het voorste deel van het gasthuis zag ik nog en ook nog enige stukken van de hallen. Dan ben ik op mijn gemak naar Vlamertinge vertrokken. Ook om triest van te worden, maar niet zoals Mesen, Wijtschate en Voormezele. Poperinge had er ook van langs gekregen. Geen ruiten meer over, verscheidene huizen ingesmeten.

.... Donderdag 30 oktober 1918. Het was vier jaar en negen dagen dat ik mijn geliefde dorp Geluveld had moeten verlaten en ik kon het niet langer meer uitstellen van eens naar mijn verwoeste eigendom te gaan kijken. Op 30 oktober dus, 's morgens vroeg vertrok ik uit West-Cappel met eten en drinken voor twee dagen mee. Ik moest immers zestien uren baan afleggen, heen en terug en ik dacht 'moet ik dat allemaal met vader Adam's tram doen, dan keer al zeker zonder voeten terug'. Maar dat lukte.

Ik werd nog een tamelijk einde gevoerd en ging via Woesten, Elverdinge, en Brielen waar het tuig dat mij voerde, bleef steken. Ik was er dan maar afgesprongen en ging de brede baan op aan Ieper. Ik trok grote ogen bij het zien van al die verwoesting. Veel puinen en verhakkelde huizen en bomen! Reeds van tegen Woesten zag ik de vernielde kerk en zijn zeer geschonden toren, maar verderop werd het altijd maar van langsom erger; te Elverdinge, te Brielen en te Ieper waar ik in de stad vrienden-geburen vond die bezig waren met het herstellen van straten. Ik had hen de hand gedrukt en twee minuten gepraat en was dan al de eertijds zo schone en nu zo schandelijk verwoeste stad Ieper uitgegaan, op weg naar Geluveld.

Nog negen kilometer en ik was thuis! Of liever aan de Kruiseke, want een eindje buiten Ieper zag ik geen huizen of puinen meer. Maar niets anders meer dan obusputten! Wat voor een akelige en woeste wildernis, al vanaf het Hooge. Geen kasteel, geen bossen, geen bomen meer. Alles was verhakkelde en verwoest. Men kon de streek maar herkennen aan de verhevenheden van de grond. De voerder van een Franse autobus riep me bij hem en hij voerde me de Zandberg op en van daar naar Geluveld waar ik niets meer herkende. Mijn brave voerder reed de berg neer naar Kruiseke waar ik slechts de streek herkende aan een hier en daar recht gebleven verhakkelde boom langs de kalsijde naar Beselare!

De brave Franse jongeling stopte.

Ik sprong af en wilde hem betalen, maar hij wilde niets dan een handdruk en een hartelijke 'merci'. Ik was nu dus op Geluveld-Kruiseke, op dertig meter van mijn grond en op honderdvijftig meter van waar vier jaar en negen dagen geleden mijn woning stond. Ik huiverde .... en meende terug te keren, Geluveld op. Maar nee! Was het niet om mijn

eigendom te bekijken dat ik van zo ver gekomen was? Ik stapte schoorvoetend verder en waagde me tussen de ijselijk gapende granaatkuilen om de plaats van mijn woning te zoeken.

En na wat van dat zoeken, vond ik nog een stuk van de grondvesten. Alles was verwoest; huis en stallen, boomkwekerij, ramen en gemetste broeibakken, de fruitbomen in mijn schone boomgaard; alles, alles. Drie abri's en drie barakken in plaatijzer stonden op mijn grond. Ik nam een stoel die buiten stond en ging bij een van die abri's binnen, zette me, at en dronk want het was 13u. Na mijn eten wandelde ik omzichtig door mijn land en mijn boomgaard die vroeger zo schoon waren en nu een echte woestijn. Men baande zich moeilijk een weggetje tussen die kuilen die allemaal vol water stonden. Op 14u verliet ik Kruiseke en stapte ik over de helemaal verwoeste kalsijde van Kruiseke naar Beselare om te zien wat er van het huis van mijn zieke broer – die nog altijd in Caen verbleef – overbleef. Door modder- en waterplassen en over met takkenbossen opgevulde kuilen geraakte ik toch op de dorpsplaats van Beselare, waarvan ik reeds van aan Kruiseke de puinhoop van de kerk bemerkt had. Stukken verbrokkelde muren stonden nog recht en de schone toren was nog slechts zes meter hoog op een zeer brede puinhoop. Ik klauterde er op en van daar had ik een vergezicht, want het was klaar weer. Overal waar ik mijn ogen wendde, zag ik niets dan de woeste wildernis, uren ver. Granaatkuilen naast granaatkuilen en daartussen distels, netels en gras, twee, drie voeten hoog. Hier en daar een zeldzame abri en nu en dan een rot stinkend Duits paard!

Keiwegen, straten, er was niet meer van de zien. De plaats waar de huizen stonden op Beselare-dorp waren net zoals in Geluveld niet meer te zien. En van op de puinhoop van Beselare's kerktoren zag ik de torens van Dadizele en Wervik met hun spitse naalden, en het puin van Ieper.... En anders niets, tenzij uren ver de akelige woestenij van de dood. Het was met geen pen te beschrijven noch met een tong te vertellen, de akeligheid van deze wrede verwoesting. Men moest het zelf zien om te kunnen geloven. Moesten de duivels uit de hel gekomen zijn, dan zouden ze onze streek niet erger verwoest hebben. En ik sprak de waarheid.

Ik verliet na een kwartier kijken Beselare-dorp en kwam via de Kortekeer waar vroeger de keiweg lag, terug naar Geluveld-dorp. Er was geen keiweg meer te zien. En toch ging ik tussen de obusputten. Ik stond af en toe stil en keek naar de hoogte waar eens de kerk en de dorpsplaats van Geluveld stonden, naast de abri waar ooit het schoon kasteel van die edele en zo goede madame Keignaert-de-Gheluvelt stond. Bij deze abri stonden twee houten bakjes waarbij de een of de andere Mof enkele bloemen geplant had. Ik nam er van elk één weg, als een gedachtenis aan Geluveld en stapte naar de grote baan van Menen naar Ieper, de enige die begaanbaar was.

Ik geraakte weer op een autobus tot Ieper en vandaar met de trein tot Poperinge... en dan te voet naar Proven, bij mijn schoonbroer waar ik overnachtte. Ik had Geluveld, Kruiseke en

Voor een appel en een ei

Beselare gezien. Maar hoe! Een zaak speet me, dat ik geen portrettrekker meegenomen had om zichten te trekken van de woestijn van de dood. Om ze als een eeuwige schande aan het vervloekte Duitsland te bewaren. Graag zou ik nu terugkeren, net zoals de meeste vluchtelingen! Maar we moesten geduld hebben. Er dienden eerst begaanbare wegen gemaakt te worden, houten huizen opgericht, bevoorrading van eten en drinken geregeld en behoorlijke daglonen gegeven worden. En dat kon niet allemaal op een maand tijd. En wie me niet geloofde, moest zelf eens gaan kijken.

Dit zijn fragmenten uit [Boek 1918-1924 van De Grote Kroniek van Ieper](#)